

Népesedéspolitikánk eredményei és feladatai

A népesedés kérdései az utóbbi évtizedekben világszerte az érdeklődés homlokterébe kerültek, és jelentős politikai tényezővé váltak. Az Egyesült Nemzetek 1974. évi bukaresti Népesedési Világkonferenciáján a kormányok hivatalos képviselői előtt vitatták meg 105 ország beszámolóját, és a népesedéspolitika nemzetközi összehangolására „Világ Népesedési Akciótervet” fogadtak el. A megfontolt intézkedések sürgető szükségét Kurt Waldheim, az ENSZ főtitkára megnyitó beszédében azzal indokolta, hogy az egyes nemzetek és az emberiség egésze még soha nem nézett szembe ilyen hatalmasan növekvő igényekkel az élelem, hajlék, foglalkoztatás, oktatás és egészségügyi ellátás iránt, mint századunk utolsó évtizedeiben. Mivel az emberiség jólétének és a társadalmi igazságosságnak a megvalósítása valamennyiünk érdeke — mondotta az ENSZ főtitkára —, a népességváltozás hatásaival feltétlenül foglalkoznunk kell.

A népesedéspolitikai alapelvek az egyes országokban eltérő módon, a társadalmi-gazdasági körülményeknek megfelelően valósulnak meg. Ma valamennyi európai szocialista ország a termékenység növelésére törekszik. Népesedéspolitikájuk jellemzője a család védelme, stabilitásának növelése, helyzetének javítása, a családtervezés általánossá tétele. A kívánt mértékű reprodukció érdekében a gyermekneveléssel kapcsolatos terhek egy részét a társadalom vállalja magára, meghagyva a családok szabad döntési jogát, hogy maguk határozhassák meg gyermekeik számát és a szülés időpontját.

A szocialista országok népesedéspolitikájának körvonalai már a hatvanas években, jóval a bukaresti konferencia előtt kialakultak, és teljesen összefonódtak a társadalompolitikával. A hetvenes évek elejére azon-

ban nyilvánvalóvá vált, hogy az addigi intézkedések nem elégségesek a kívánatos népességszaporulat fenntartásához. A továbbfejlesztés érdekében hazánkban is szükségessé vált a felülvizsgálat, a hosszútávú, az igényeket és lehetőségeket reálisan értékelő népesedéspolitikai koncepció és program kidolgozása.

Népesedéspolitikánk alapelvei

Az MSZMP Politikai Bizottságának 1973. februári határozata nagy fontosságú nemzeti és társadalmi ügynek nyilvánította hazánk népesedési helyzetének alakulását, és a kedvező népesség-fejlődés érdekében hosszabb időszakra megszabta a tennivalókat. A határozat értelmében sokrétű társadalmi összefogással el kell érni, hogy

- a születésszám (pontosabban: a termékenység) a kívánt mértékben növekedjék,
- a népesség minőségi jellemzői javuljanak,
- a korösszetételben kialakult egyenlenségek mérséklődjenek,
- a családok a szükséges támogatást, védelmet megkapják.

A párthatározat és az 1973 őszén megjelent kormányhatározat az alábbi csoportosításban határozta meg a teendőket:

- a) gazdasági és szociális intézkedések a család érdekében;
- b) egészségügyi feladatok a szülők és az utódok védelmére, az egészséges reprodukció előmozdítására;
- c) széles körű nevelő és tudatformáló munka az oktatási intézményekben és a lakosság körében, a harmonikus emberi kapcsolatok, a kiegyensúlyozott családi élet és a korszerű családtervezés megvalósítása érdekében.

Időszerű, hogy öt évvel a népesedéspolitikai határozatok után megvizsgáljuk: hogyan alakult a főváros népesedése, mi valósult meg a programból, milyen intézkedések születtek és mi a további tennivaló.

A főváros népesedésének alakulása

A népesedéspolitikai intézkedések eredményességének egyik legfőbb mutatója a születésszám alakulása. E téren országszerte rendkívül kedvező emelkedés tapasztalható. Budapesten a kormányhatározat után — részben az 1950-es évek nagy létszámú korosztályainak családalapítása, részben a növekvő szülési kedv folytán — 1974-ben 25%-kal, 1975-ben 36%-kal több gyermek született, mint 1973-ban. Ezzel az 1957 óta állandósult „természetes fogyást” olyan jelentős természetes szaporulat váltotta fel, mely nemcsak ellensúlyozza a halálozások folyamatosan növekvő számát, hanem lényeges többletet ad.

Néhány népmozgalmi adat
(Budapest, ezer fő)

Év	Élveszületések	Halálozások	Természetes szaporodás, ill. fogyás (—)
1962	15,2	19,6	—4,4
1971	22,3	26,2	—3,9
1972	24,0	25,5	—1,5
1973	24,4	26,1	—1,7
1974	30,6	26,9	+3,7
1975	33,0	27,6	+5,4
1976	31,4	28,2	+3,2
1977	30,0	28,2	+2,2

Budapesten 1974-ben ezer lakosra 15, 1975-ben 16 élveszületés jutott: ez utóbbi érték kétszerese az 1962. évinek! Ezzel a budapesti születésgyakoriság, az európai nagyvárosokkal összehasonlítva is, magas szintre emelkedett.